

Ἡ προσφορά τῶν νεομαρτύρων στό Δοῦλο Γένος

τοῦ Μιχαήλ Γ. Τρίτου

καθηγητοῦ Ἀ.Π.Θ., πρῶην Κοσμήτορος Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀ.Π.Θ.

Μέσα σέ ἓνα κλίμα δικαιολογημένου πανηγυρισμοῦ γιορτάζουμε φέτος τά 200 χρόνια ἀπό τήν Ἐπανάσταση τοῦ 1821. Πρόκειται γιά τό κορυφαῖο γεγονός τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας, πού χάρισε στήν πατρίδα μας τήν ἐθνική ἀνεξαρτησία καί ἀπετέλεσε τήν ἀφετηρία τῆς ἱστορίας τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ.

Στήν ἐπιτυχία τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐθνικοῦ ξεσηκωμοῦ συνέβαλαν πολλοί παράγοντες: ἡ Ἐκκλησία, ἡ Φιλική Ἐταιρεία, οἱ Διδάσκαλοι τοῦ Γένους, οἱ κλεφταρματοῦχοι, οἱ παροικίες καί τά ἐμπορικά κέντρα τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὁ εὐρωπαϊκός καί νεοελληνικός διαφωτισμός, τό φιλελληνικό ρεῦμα πού ἀναπτύχθηκε στίς χῶρες τοῦ ἐξωτερικοῦ καί ἄλλοι.

Στό μεγάλο αὐτό πανηγύρι τοῦ Γένους συμμετέχει ἐνεργά καί ἡ ἱστορική περίπυση Ἱερά Μητρόπολη Ἱερισσοῦ, Ἁγίου Ὀρους, Ἀρδαμερίου καί Ἀρναίας μέ μπροστάρη τόν ρέκτη Μητροπολίτη κ.κ. Θεόκλητο, πού διακρίνεται γιά τή γρηγοροῦσα ἐθνική συνείδηση καί τό ὑψηλό αἶσθημα ποιμαντικῆς εὐθύνης.

Ἡ Ἱερά Μητρόπολη Ἱερισσοῦ στήν ἀποψινή λαμπρή ἐκδήλωση προβάλλει ἓνα δικό της τέκνο, τή νεομάρτυρα Ἁγία Ἀκυλίνα, τῆς ὁποίας τόσο ἡ ζωή καί τό μαρτύριο ὅσο καί ἡ θαυμαστή ἀνεύρεση τῶν χαριτοβρύτων λειψάνων της εἶναι γεγονότα πού μᾶς γεμίζουν χαρά καί εὐφροσύνη.

Ἀφοῦ κάνουμε μιά σύντομη ἀναφορά στήν τοπική νεομάρτυρα Ἁγία Ἀκυλίνα, θά ἐστιάσουμε τό θέμα μας στούς νεομάρτυρες καί στήν προσφορά τους στό Δοῦλο Γένος.

Ἡ νεομάρτυς Ἀκυλίνα γεννήθηκε τό 1745 στό Ζαγκλιβέρι. Σέ μικρή ἡλικία βίωσε τίς συνέπειες τῆς μεγάλης ἐντάσεως μεταξύ τῶν Τούρκων καί τῶν χριστιανῶν τοῦ χωριοῦ μέ ἀφορμή τόν φόνο ἑνός Τούρκου ἀπό τόν πατέρα της, ὁ ὁποῖος γιά νά ἀποφύγει τήν ἀγχόνη ἐξισλαμίστηκε. Τό γεγονός αὐτό λύπησε βαθύτατα τήν Ἀκυλίνα καί τήν εὐσεβή μητέρα της, οἱ ὁποῖες ντύθηκαν στά μαῦρα καί κλείστηκαν στό σπίτι τους, θρηνώντας τόν δυστυχή ἀποστάτη.

Τό 1764 ὁ ἐξωμότης πατέρας, προκειμένου νά ικανοποιήσει τήν ἐπιθυμία τοῦ Τούρκου Πασᾶ τῆς Θεσσαλονίκης, ἀγωνίστηκε ἐπίμονα νά πείσει τή θυγατέρα του νά τουρκέψει, ὑποσχόμενος ὡς ἔπαθλο τό γάμο της μέ τό γιό τοῦ Τούρκου ἀξιωματοῦχο.

Ἡ Ἀκυλίνα ὁμως ἔχει ἀγιώτερους πόθους. Ὁ Νυμφίος Χριστός καί ἡ ἐπουράνια βασιλεία του εἶναι τά ὁράματα τῆς ζωῆς της.

Ἡ ἄρνησή της ἀπετέλεσε τήν ἀρχή μιᾶς σειρᾶς βασανιστηρίων, στά ὁποῖα δυστυχῶς πρωτοστατοῦσε ὁ πατέρας της, ὁ ὁποῖος μπροστά στό πάθος τοῦ φανατισμοῦ παρέβλεψε τούς

φυσικότερους δεσμούς και τά ιερότερα αισθήματα. Έτσι δικαιώθηκαν για άλλη μιά φορά οι λόγοι του Κυρίου «Παραδοθήσεσθε δέ και υπό γονέων και συγγενῶν και φίλων και ἀδελφῶν, και θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν, και ἔσεσθαι μισούμενοι υπό πάντων διά τό ὄνομά μου» (Λουκ. κα', 16-17) και «ἐχθροί του ἀνθρώπου οι οἰκιακοί αὐτοῦ» (Ματθ. ι', 36).

Ἄφοῦ τήν ἔδειρε ἄσπλαχνα, τήν ἔκλεισε νηστική σέ ἕναν σταύλο για μερικές ἡμέρες. Στό τέλος ἔχασε τήν ψυχραιμία του και κάλεσε Τούρκους νά τήν παιδεύσουν οι ἴδιοι για νά τήν μεταπέισουν.

Τά μαρτύρια στά ὁποῖα ὑποβάλλεται ἡ Ἁγία εἶναι φοβερά: τήν δένουν σέ μιά συκιά και στή συνέχεια τήν μαστιγώνουν. Ἀκολουθεῖ τό σύρσιμό της ἀπό τήν οὐρά ἑνός ἀλόγου στούς δρόμους τῆς κωμοπόλεως. Γυμνή τήν χτυποῦν μέ βέργες ἰτιᾶς και λυγαριάς και μέ συρματένια σχοινιά. Στίς προκλητικές ἀπειλές ἑνός Τούρκου, ὁ ὁποῖος τήν ἀπειλήσε ὅτι θά συνέτριβε τά ὀστέ της ἕνα πρὸς ἕνα, ἡ Ἁγία ἀπάντησε: «τί ὠρέχτηκα ἀπό τήν πίστιν σας νά ἀρνηθῶ ἐγώ τόν Χριστόν μου ἢ ἀπό ποῖα θαύματα τῆς πίστεώς σας νά πιστεύσω; Βρωμάτε ἀκόμη ζωντανοί!». Μισοπεθαμένη τήν μεταφέρουν στήν οἰκία της. Κατ' ἄλλους τήν πέταξαν στήν πλατεῖα τοῦ Ζαγκλιβερίου. Ἐκεῖ τήν παρέλαβαν ἡ μητέρα της και ὁ ἱερέας τοῦ χωριοῦ, ὁ ὁποῖος τήν Κοινώνησε. Ἡ μητέρα της τήν ἀγκάλιασε και τήν ρώτησε μέ ἀνυπομονησία: «Τί ἔκαμες παιδί μου;» και ἐκείνη ἀπάντησε: «Μάνα, κράτησα τό διαμάντι πού μου ἔδωκες», και ἀμέσως παρέδωσε τήν ἁγιασμένη της ψυχή στόν Νυμφίο Χριστό, δικαιώνοντας τήν παύλεια ρήση πώς «οὔτε θάνατος οὔτε ζωή δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπό τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν» (Ρωμ. η', 38-39). Ἦταν 27 Σεπτεμβρίου 1764.

Θαυμαστή ἡ γενναιότητα και ἡ ἀνδρεία μέ τήν ὁποῖα ἀντιμέτωπισε τό μαρτύριο και τό θάνατο ἡ Ἁγία Ἀκυλίνα. Νεαρά κόρη, ἀδύναμη ὑπαρξη, παρουσιάζεται μέ ἥρωισμό ἀσυνήθιστο για τό φύλο και τήν ἡλικία της. Και αὐτό ὀφείλεται στό ὅτι «πάντα ἴσχυε ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι αὐτήν Χριστῷ».

Πέρασαν ἀπό τότε 264 χρόνια. Γενικότερα ὁ λαός τῆς Μητροπόλεως Ἰερισσοῦ και εἰδικότερα τοῦ Ζαγκλιβερίου ἀναζητοῦσε τά ἁγιασμένα και χαριτόβρυτα λείψανα τῆς νεομάρτυρος. Και ὁ Θεός ἱκανοποίησε αὐτόν τόν πόθο, ἀφοῦ τά λείψανα τῆς Ἁγίας ἀνευρέθησαν κατά τρόπο θαυμαστό.

Σέ ἐνύπνιο εὐσεβοῦς γυναίκα ἀπό τήν Ὀρμύλια Χαλκιδικῆς ἐνεφανίσθη ἡ Ἁγία Κυράννα νά τῆς ἀποκαλύπτει: «Δέν εἶμαι μόνη μου ἐδῶ. Εἶναι και ἡ φίλη μου, ἡ Ἁγγελίνα. Ὁ φωτισμένος, προσεκτικός και συνετός χειρισμός τοῦ θέματος ἀπό τόν μακαριστό Μητροπολίτη Λαγκαδᾶ Ἰωάννη, ἡ χαρισματική ἐμπειρία τοῦ Γέροντος Μαξίμου τοῦ Ἰβηρίτου συνέδραμαν στόν ἐντοπισμό τῶν λειψάνων τῶν Νεομαρτύρων. Χαρακτηριστικό γεγονός εἶναι ἡ θεϊκή θεοσημεία ὅτι, ἐνῶ εἶχε

καταπέσει χιόνι σέ ὅλη τήν περιοχή, στό συγκεκριμένο μέρος ἔξω τοῦ Ναοῦ τῶν Ταξιαρχῶν Ὅσας, κάτω ἀπό ἐντοίχιο Σταυρό δέν ὑπῆρχε ἵχνος χιονιοῦ. Ἡ ἔγκυρη ἐπιστημονική ἐπιβεβαίωση τῆς γνησιότητας τῶν λειψάνων ἀπό ἔγκριτους καθηγητές τῆς ἰατροδικαστικῆς τοῦ Ἀ.Π.Θ., ὁ ἐντοπισμός κοκκίνης ἀποχρώσεως στήν κάρα τῆς Ἀγίας- ἡ ὁποία ὅπως ἀπεδείχθη ἦταν τό καυστικό ὑγρό πού χρησιμοποιοῦσαν οἱ Τοῦρκοι στά μαρτύρια καί τό ὅποιο ἐπέφερε βαρυτάτους πόνους- ἡ ἄρρητη εὐωδία τῶν ἱερῶν λειψάνων καί ἡ πιστοποίησή τους μέ πολλά σημεῖα εἶναι γεγονότα θαυμαστά, πού μᾶς γεμίζουν πνευματική χαρά καί μᾶς μεταφέρουν στή δόξα τῆς πρωτοχριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

Ἄς ἔχει δόξα ὁ πανυπερέτελιος καί ἐνδοξαζόμενος στούς αἰῶνες Κύριος δι' ὅσα θαυμαστά μᾶς ἀπεκάλυψε στούς ὕστερους καί χαλεπούς αὐτούς χρόνους, ἐπιβεβαιώνοντας γιά ἄλλη μιά φορά ὅτι «οὐχ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν».

Ἡ νεομάρτυς Ἀκυλίνα, τό καύχημα καί σέμνωμα τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς Μητροπόλεως, μᾶς δίνει ἀπόψε τήν εὐκαιρία νά προσεγγίσουμε γενικότερα τό φαινόμενο τῶν νεομαρτύρων καί νά ἐξάρουμε τήν προσφορά τους στήν Ἐπανάσταση τοῦ 1821.

Ὅταν μιᾶμε γιά νεομάρτυρες, ἐννοοῦμε τούς μάρτυρες ἐκείνους πού ὑπέστησαν τή σκληρότερη δοκιμασία γιά τή χριστιανική ὁμολογία, κατά τή χρονική περίοδο ἀπό τήν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἀπό τόν τουρικό ζυγό. Οἱ νεομάρτυρες ἀποτελοῦν τά καινούργια θύματα στό βωμό τῆς πίστεως καί τήν προσφορά τῆς Ἐκκλησίας στό ἰδανικό τῆς ἐλευθερίας, τῆς θρησκευτικῆς καί τῆς ἐθνικῆς.

Ὁ ἀριθμός τῶν νεομαρτύρων παραμένει ἄγνωστος. Ἡ δυσκολία γιά τόν καθορισμό τοῦ ἀριθμοῦ τους ἐντοπίζεται ἀφ' ἑνός μὲν ὅτι τά μουσουλμανικά κρατικά ὄργανα δέν κρατοῦσαν πρακτικά γιά τέτοιες δίκες, ἀφ' ἑτέρου δέ γιατί κάθε Τοῦρκος πού εἶχε στήν κατοχή του χριστιανούς δούλους μποροῦσε νά τούς σκοτώσει γιά διαφορετικούς λόγους, χωρίς νά λογοδοτεῖ σέ κανέναν. Ὁ Καισάριος Δαπόντες γράφει ὅτι «εἶναι ὑπέρ τούς χιλίους καί περισσότεροι, τῶν ὁποίων τά ὀνόματα, ὡς ἄγνωστα εἰς ἐμέ, γνωστά δέ τῷ Θεῷ τῷ τά πάντα γινώσκοντι, δέν περιέχονται εἰς αὐτό τό βιβλίον τῶν νεοφανῶν μαρτύρων, κατά διαφόρους τρόπους μαρτυρησάντων». Κατά τό β' ἡμισυ τοῦ ιζ' αἰ. ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Νεκτάριος ἔγραφε: «οὐκ ἔστι πόλις καί τόπος ὅπη τῶν ὀρθοδόξων ὑμῶν οὐ προχέονται ὑπέρ τῆς εὐσεβείας τά αἵματα· καί μεράκια ἐωράκαμεν πρό ὀλίγων ἐτῶν τῆ τομῆ τῆς μαχαίρας ἀφόβως ὑποκλίνοντα τόν αὐχένα». Γύρω στά τέλη τοῦ ιη' αἰ. ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις σέ ἐπιστολιμαία διατριβή του πρὸς τόν Πέτρο Κλαίρκιο, ἀφοῦ ἀπαριθμεῖ τούς γνωστότερους μάρτυρες, γράφει στή συνέχεια: «γίνωσκε ὅτι οὗτοι μερίς βραχεῖα ἐστί τῶν παρ' ἡμῖν νεοφανῶν Ἀγίων, δείγματος ἕνεκεν ἀπομνημονευθέντες σοι, πολλοί δε καί ἄλλοι ὑπάρχουσιν, ὧν οἱ μὲν ἤδη ἐκανονίσθησαν ὑπό τῆς Ἐκκλησίας, οἱ δέ κανονισθῶσιν ἐν ἡμέρα

βουλῆς Κυρίου, ὅτε ἴλεως ἐφ’ ἡμᾶς καί ἐπί τήν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ θά εὐδοκῆση νά ἐπιβλέψῃ ὁ φιλόανθρωπος». Οἱ γνωστοί νεομάρτυρες κατανέμονται χρονικά ὡς ἑξῆς: ΙΕ΄ αἰ. 2, ΙΣΤ΄ αἰ. 21, ΙΖ΄ αἰ. 26, ΙΗ΄ αἰ. 47 καί ΙΘ΄ αἰ. 26. Ὁ πρῶτος ἀπό αὐτούς μαρτύρησε τό 1453 στήν Τραπεζούντα καί ὁ τελευταῖος τό 1867 στήν Κρήτη.

Οἱ νεομάρτυρες προέρχονται ἀπό ὅλα τά κοινωνικά στρώματα καί ἦσαν οἱ περισσότεροι λαϊκοί. Συνήθως εἶναι ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, μοναχοί, γεωργοί, τεχνίτες, ἔμποροι, βιοτέχνες, συνήθως νέοι μεταξύ 18-20 ἐτῶν. Ἀπό αὐτούς πολλοί ἦσαν πτωχοί, λίγοι πλούσιοι, ἄλλοι ἐγγράμματοι καί ἄλλοι ἀγράμματοι. Κοινό ὅμως γνώρισμα ὅλων ἦταν ἡ προθυμία νά θυσιαστοῦν γιά τήν πίστη τους καί ἡ ἔλλειψη δειλίας μπροστά στά πιό φρικτά βασανιστήρια.

Ἄλλο χαρακτηριστικό γνώρισμα τῶν νεομαρτύρων εἶναι ὅτι βρίσκονται πολύ κοντά μας. Στούς περισσότερους ἀπό αὐτούς διασώζεται καί ἡ ἐπαγγελματική τους ιδιότητα. Ὅπως σημειώνει ὁ Ἱ.Ε. Ἀναστασίου, «ἔχομεν ἔμπορον, χρυσοχόους, βοσκόν, ράπτες, ἀμπατζῆδες, ἀρτοποιούς, λεπτουργόν, ναύτας, καζαντζῆν, ζωγράφους, παντοπώλας, κάλφας, κουρέα, γουναράδες, σαμολαδᾶν, βυρσοδέψην (ταμπάκον), κηπουρούς, ὑπηρέτας, κτίστην, ψαράν, καζάζην, ἕναν εἰς τό τεζιάκι τῆς ταβέρνας, τουφεξῆν, γραμματικόν, ἐπιστάτην εἰς κτήματα Τούρκου, ἵπποκόμον Τούρκου ἀξιωματικοῦ, ἄρχοντα, πλούσιον, μορφωμένον καί γυναῖκας».

Ἡ προσφορά τῶν νεομαρτύρων στό ὑπόδουλο Γένος ὑπῆρξε τεράστια σέ βάθος καί ἔκταση. Μέ τή μαρτυρική θυσία τῆς ζωῆς τους ἀνέκοψαν τό κύμα τοῦ ἐξισλαμισμοῦ καί ἀποφεύχθηκε μέ αὐτόν τόν τρόπο ὁ ἐκτουρκισμός, ἀφοῦ σέ αὐτή τήν τραγική γιά τό Γένος μας περίοδο θρησκευτικότητα καί ἐθνισμός εἶχαν ταυτιστεῖ. Μένοντας δηλαδή ὁ Χριστιανός σταθερός στήν πίστη του διέσωζε ταυτόχρονα καί τήν ἐθνική του συνείδηση. Οἱ νεομάρτυρες ἦσαν Ἕλληνες καί Χριστιανοί. Γιά αὐτούς ἄρνηση τῆς Ἑλλάδος καί θάνατος γιά τήν πίστη σήμαινε ἄρνηση τῆς Ἑλλάδος καί θάνατος γιά τήν πίστη σήμαινε σήμαινε προσφορά στόν ἀγῶνα γιά τήν ἐθνικήν ἐλευθερία.

Μέ τό μαρτυρικό τους θάνατο οἱ νεομάρτυρες ἔγιναν σύμβολα ἀντιστάσεως τοῦ λαοῦ, στέργισαν τήν πίστη τῶν ραγιαδῶν καί ἔδωσαν ἐλπίδες καινούργιας ζωῆς. Ἐτσι τό πνεῦμα τῆς αὐτοθυσίας τους παραδειγματίζε τό λαό, τόνωνε τό φρόνημά του καί γιγάντωνε τήν ἐθνική του συνείδηση. Τό ἀξιοθαύμαστο παράδειγμά τους ἀπέβη καινούργια πηγὴ πνευματικῆς ἐνδυναμώσεως τῶν χριστιανῶν στόν ἀγῶνα τους γιά τή διατήρηση τῆς θρησκευτικῆς καί ἐθνικῆς ἐλευθερίας. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Ἀπόστολος Βακαλόπουλος, τήν προθυμία τους γιά τό μαρτύριο ἐνέπνεε ὄχι μονάχα ὁ βαθύς θρησκευτικός ζῆλος, ἀλλά καί γενικά τό πνεῦμα τῆς ἀντιστάσεως κατά τῆς μισαλλοδοξίας, τῆς βίας καί τῆς τυραννίας. Οἱ νεομάρτυρες ἀποτελοῦσαν μόνιμη ἐνθαρρυντική δύναμη γιά τοὺς λοιπούς ἐθνικούς ἀγωνιστές. Ἡ θυσία τους ἦταν γιά τοὺς Ἕλληνες στοιχεῖο φιλοτιμίας καί πρότυπο νά μὴν ὑστερήσουν καί αὐτοί σέ θυσίες. Τά μαρτυρολόγια τους ἀπέβησαν

οί πίο διαδεδομένες ψυχωφελείς διηγήσεις, πού παρηγοροῦσαν καί ἐνθάρρυναν τόν ἑλληνικό λαό. Δέν εἶναι καθόλου ὑπερβολή, ἂν ποῦμε ὅτι ἡ ἑλληνική Ἐπανάσταση πραγματοποιήθηκε, ἐπειδή ἀκριβῶς εἶχαν προηγηθεῖ οἱ νεομάρτυρες.

Ἐκεῖνο, πού θαυμάζει κανείς στήν περίπτωση τῶν νεομαρτύρων, εἶναι τό θάρρος, ἡ καρτερία, ἡ ψυχική ἡρεμία, ἡ γλυκύτητα τῆς ἐκφράσεως καί ἡ γενικότερη χαροποιός διάθεση, μέ τήν ὁποία ἀντιμετωπίζουν τό μαρτύριο. Τήν προετοιμασία τους γιά τή μεγάλη αὐτή στιγμή ἀναλαμβάνουν διακριτικοί καί ἔμπειροι πνευματικοί. Αὐτοί καθοδηγοῦν φωτισμένα τούς νέους αὐτούς μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ προτρέποντάς τους σέ νηστεία, προσευχή καί γενικότερη πνευματική ἄσκηση. Ἄλλοτε πρὸς καιρόν οἱ πνευματικοί τούς ἀπέτρεπαν ἀπό τό μαρτύριο, ἐπειδή φοβοῦνταν ἐνδεχόμενη ἄρνηση τῆς πίστεως.

Τό ἀποκορύφωμα τοῦ θάρρους καί τῆς πίστεως τῶν νεομαρτύρων ἀποτελεῖ ἡ ἀφοβία μπροστά στό θάνατο. Οἱ νεομάρτυρες ἀπομυθοποιοῦν τό θάνατο καί ἐπιθυμοῦν τό «ἀναλύσαι καί σὺν Χριστῷ εἶναι». Τό μόνο, γιά τό ὁποῖο λυποῦνται, εἶναι ὅτι δέν ἔχουν χίλια σώματα, γιά νά τά παραδώσουν στούς πόνους τοῦ μαρτυρίου, καί χίλιες κεφαλές, γιά νά τίς κλίνουν σέ σφαγή γιά τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ.

Μάρτυρες ἔχουμε καί σέ ἄλλες θρησκείες καί σέ ἄλλες ἰδεολογίες. Στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ἔχουμε μιά ποιότητα μαρτυρίου ποῦ ἐστιάζει στήν χαροποιό διάθεση ἀντιμετωπίσεως τοῦ μαρτυρίου καί στήν παροχή συγγνώμης πρὸς τούς διῶκτες. Ἡ ἀφοβία μπροστά στό θάνατο εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς θερμῆς πίστεως στήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ. Στήν περίπτωσή τους ἔχουν πλήρη ἐφαρμογή δύο χωρία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Τοῦ γνῶναι αὐτόν καί τήν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ» καί «ἡμῖν ἐχαρίσθη τό ὑπέρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τό εἰς αὐτόν πιστεύειν, ἀλλά καί τό ὑπέρ αὐτοῦ πάσχειν». Οἱ νεομάρτυρες εἶναι ὠριμοί καρποί τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Αὐτό τό μοναδικό φαινόμενο τῆς ἀφοβίας μπροστά στόν θάνατο, ἐνῶ γιά τούς ἄνθρώπους τοῦ κόσμου τούτου εἶναι παραλογισμός, γιά τά μέτρα τῆς πίστεως εἶναι φυσική κατάσταση.

Οἱ νεομάρτυρες θανατώνονταν μέ πολλούς καί διαφορετικούς τρόπους. Ἄλλοι πάνω στή φωτιά, ἄλλοι μέ ἀποκεφαλισμό, ἄλλοι μέ ἀπαγχονισμό, ἄλλοι μέ ἐκδορά καί διαμελισμό, ἄλλοι μέ μακρά ἀσιτεία ἢ μέ ἐντοιχισμό. Ἄλλες μέθοδοι θανατώσεως νεομαρτύρων ἦσαν ἡ διάτρηση τῆς κεφαλῆς μέ καρφιά, ὁ στραγγαλισμός, ὁ ἀκρωτηριασμός μέ τσεκούρι, ἡ ἐξάρθρωση τῶν μεγάλων ἀρθρώσεων καί στή συνέχεια ἡ θανάτωση μέ ἀποκεφαλισμό. Τό φρικιαστικό ἔργο τοῦ βασανισμοῦ τῶν νεομαρτύρων ἀναλάμβαναν ὁ τοπικός ἐκπρόσωπος τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, οἱ στρατιῶτες καί ὁ ὄχλος.

Οἱ χριστιανοί παρακολουθοῦσαν τή θανατική ἐκτέλεση τοῦ μάρτυρος, προσεύχονταν μυστικά καί ἔλεγαν τό «Κύριε ἐλέησον». Αἰσθάνονταν τό μάρτυρα δικό τους, τό πάθος του ὡς δικό

τους πάθος καί θεωροῦσαν τή μέχρι θανάτου ἔμμονή του στή χριστιανική θρησκεία ὡς νίκη τῆς πίστεως.

Ἐνας σημαντικός ἀριθμός νεομαρτύρων προῆλθε ἀπό ἄλλοτε ἐξωμότες χριστιανούς, οἱ ὅποιοι προέβησαν στήν πράξη αὐτή σέ ὥρα ἀδυναμίας, φόβου ἢ πειθαναγκασμοῦ. Ἀργότερα ὁμως μέ τή βοήθεια κάποιων περιστατικῶν καί κυρίως μέ τίς παραινέσεις ἐξομολόγων καί πνευματικῶν ἀνδρῶν μετανοοῦσαν καί γιά τέλεια ἐπανόρθωση τοῦ σφάλματός τους ὁμολογοῦσαν δημόσια καί μέ παρρησία τήν πίστη τους. Ἐπίσης ἀναφέρονται νεομάρτυρες καί ἀπό τόν χῶρο τῶν κρυπτοχριστιανῶν.

Οἱ περιγραφές τῶν τελευταίων στιγμῶν τῶν νεομαρτύρων εἶναι συγκινητικές καί δείχνουν τήν πίστη, τό θάρρος, τήν ἀφοσίωση καί τήν προθυμία τους γιά τό μαρτύριο. Οἱ χριστιανοί ἔχοντες βαθειά συναίσθηση τῆς θυσίας τῶν νεομαρτύρων καί σεβόμενοι τά λείψανά τους, ἔκαναν τό πᾶν προκειμένου νά τά παραλάβουν καί νά τά ἐνταφιάσουν. Οἱ Τοῦρκοι, γνωρίζοντας τά αἰσθήματα αὐτά τῶν χριστιανῶν, προσπαθοῦσαν πολλές φορές νά τά ἐξαφανίσουν ἢ τά παρέδιδαν ἀφοῦ ἔπαιρναν χρήματα. Ὄταν οἱ χριστιανοί μέ διάφορα μέσα κατόρθωναν νά παραλάβουν τά λείψανα, τά κήδευαν καί τά ἔθαβαν μέ εὐλάβεια. Εἰδικά γιά τήν κηδεία τῶν νεομαρτύρων ὑπῆρχε «Ἀκολουθία ἐπικήδειος, εἴτε ἐπιτάφιος Ἀνώνυμος καί κοινή εἰς πάντα νέον μάρτυρα, συντεθεῖσα παρά τοῦ Νικηφόρου ἱερομονάχου τοῦ Χίου». Στήν ἀκολουθία αὐτή ἀντί λύπης ἐκφράζεται ἡ χαρά καί ἡ εὐφροσύνη τῶν χριστιανῶν, γιατί οἱ μάρτυρες, «ἀθλήσαντες καλῶς», στεφανώθηκαν ἀπό τόν Κύριο καί συνευφραίνονται μέ τούς χορούς τῶν Ἁγίων στόν οὐρανό.

Στούς βίους τῶν νεομαρτύρων ἀναφέρονται ἐπίσης καί πολλά θαύματα πού ἔγιναν ἀπό αὐτούς, ὅταν βρίσκονταν στή φυλακή, ὅταν βασανίζονταν, καθώς καί μετά τό θάνατό τους. Αὐτά γίνονταν μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ ἀφ' ἑνός μὲν γιά νά στηρίξουν τό μάρτυρα καί τούς χριστιανούς, ἀφ' ἑτέρου δέ γιά νά ἀντιληφθοῦν οἱ δήμιοι Τοῦρκοι ὅτι κάτι ἐξαιρετικό συνέβαινε στό πρόσωπο τοῦ νεομάρτυρος. Θαύματα ἐπίσης γίνονταν καί μέ τήν ἐπίκληση τοῦ ὀνόματος καί τῆς βοηθείας τοῦ νεομάρτυρος μετά τό θάνατό του. Τό γεγονός αὐτό ἀποτελοῦσε βασική προϋπόθεση γιά τήν ἐπίσημη ἀνακήρυξή τους ὡς Ἁγίων ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.

Ὁ φιλόθρησκος ἑλληνικός λαός ἀπό τήν πρώτη κιόλας στιγμή περιέβαλε μέ ξεχωριστή εὐλάβεια τούς νέους αὐτούς ἀθλητές τοῦ Χριστοῦ. Πολύ πρὶν ἡ Ἐκκλησία τούς ἀναγνωρίσει ὡς Ἁγίους με ἐπίσημη πράξη της, αὐτοί εἶχαν ἤδη καθιερωθεῖ ἀπό τήν πρώτη κιόλας στιγμή τοῦ μαρτυρίου τους ὡς Ἅγιοι στή συνείδησή της. Ναοί ἀνεγέρθηκαν στή μνήμη τους καί τοπικές γιορτές καθιερώθηκαν εἴτε στόν τόπο τῆς γεννήσεώς τους εἴτε στόν τόπο τοῦ μαρτυρίου τους. Μέ πολλή εὐλάβεια οἱ χριστιανοί περιέσωζαν τά λείψανά τους, τά ὅποια ἀγόραζαν μέ σημαντικά χρηματικά ποσά ἀπό τούς ἄπληστους Τοῦρκους, οἱ ὅποιοι μέ αὐτόν τόν τρόπο εὕρισκαν

καινούργιες άφορμές χρηματισμοῦ. Ἡ λατρεία τῶν τοπικῶν νεομαρτύρων ἀποτελοῦσε ἀφορμή ἀναζωογονήσεως τῆς πίστεως στό Χριστό καί τῆς ἀγάπης πρός τήν πατρίδα. Τά συναξάρια ἐμπλουτίζονται μέ τά ἥρωικά κατορθώματα τῶν νεομαρτύρων καί ἀποτελοῦν τά ἀγαπημένα ἀναγνώσματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἡ ὕμνολογία διακρίνεται γιά τό γιορταστικό ἀναστάσιμο χρῶμα της. Μέ τήν ἔγκριση τῆς Ἐκκλησίας διακεκριμένοι ὕμνογράφοι συντάσσουν κανόνες καί ἱερές ἀκολουθίες στούς νεομάρτυρες. Σπουδαιότεροι ἀπό αὐτούς ἀναδείχθηκαν: ὁ Μανουήλ ὁ Μ. Ρήτωρ καί ὁ Θεόδωρος Ἀγαλλιανός κατά τόν ιε' αἰ., ὁ Ἰουστίνος Δεκάδουος κατά τόν ιστ' αἰ., ὁ Μελέτιος Συρίγος καί ὁ Ἰωάννης Καρυοφύλλης κατά τόν ιζ' αἰ., ὁ Καισάριος Δαπόντε, ὁ Μητροφάνης Γρηγοῤῥας, ὁ Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης καί ὁ Νικόλαος Κύρκου ἢ Τζαρτζούλης κατά τόν ιη' αἰ., κατά τόν ὅποιο ὁ ἐκ Χίου ἱερομόναχος Χριστοφόρος συνέθεσε καί κοινή ἱερή ἀκολουθία σέ ὅλους τους νεομάρτυρες. Δεκάδες ἁσματικές ἀκολουθίες καί παρακλητικούς κανόνες ἔχει συνθέσει ὁ σύγχρονος ὕμνογράφος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας μακαριστός μοναχός Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης.

Ξεχωριστό ἐνδιαφέρον παρουσιάζει καί ἡ εἰκονογράφηση τῶν νεομαρτύρων. Αὐτή ἄρχισε τόν ιστ' αἰ. καί ἐμφανίζεται σέ μεγαλύτερη ἔκταση τόν ιη' αἰ. καί ιθ' αἰ. Συχνά ἡ ἀπεικόνισή τους γίνεται σχεδόν ἀμέσως μετά τό μαρτύριό τους καί κάποτε πρὶν ἀπό τήν ἐπίσημη ἀνακήρυξή τους σέ Ἁγίους. Οἱ ἀγιογράφοι ἱστόρησαν τούς νεομάρτυρες ὅπως ἦταν ντυμένοι στήν καθημερινή τους ζωή, μέ φουστανέλλες, βράκες, παντελόνια, καί τζουμπέδες, μέ ναυτικούς σκούφους ἢ μέ φέσι στό κεφάλι καί «μέστια» ἢ τσαρούχια στά πόδια.

Τά λείψανα τῶν νεομαρτύρων τιμῶνται καί φυλάσσονται σέ χώρους ἱερούς. Σέ τακτά χρονικά διαστήματα τά ἔβγαζαν σέ περιοδεῖες γιά νά τονώσουν τό φρόνημα τῶν σκλάβων. Ἐπίσης τά περιέφεραν σέ λιτανεῖες γιά νά σωθοῦν οἱ χωρικοί ἀπό τό «θανατικό», γιά νά θεραπεῦσουν ἀρρώστους, γιά νά προστατεύσουν τή χώρα ἀπό τούς ἐχθρούς καί τήν παραγωγή ἀπό τήν ἀνομβρία καί τίς ἀκρίδες. Δέν ἦσαν λίγες οἱ φορές, πού οἱ χριστιανοί ἔπαιρναν τεμάχια ἀπό τά ἐνδύματα τοῦ μάρτυρος ἢ τοῦ σχοινοῦ τῆς ἀγχόνης, ἔβαφαν ὑφάσματα στό αἷμα ἢ ἔπαιρναν χῶμα βαμμένο μέ τό αἷμα καί τά χρησιμοποιοῦσαν ὡς φυλακτήρια. Μέ πολλή εὐλάβεια οἱ χριστιανοί περιέσωζαν τά λείψανά τους, ραντίζονταν μέ τό αἷμα τους καί ἔκαναν τιμητικές λατρευτικές πράξεις στούς τάφους τους. Τέλος, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μέ πατριαρχικές πράξεις κατατάσσει τούς νεομάρτυρες στόν χορό τῶν Ἁγίων καί ὀρίζει τήν ἡμέρα τοῦ μαρτυρικοῦ τους θανάτου ὡς χρόνο γιορτασμοῦ τῆς ἐτήσιας τοῦ καθενός μνήμης.

Γενικά ἡ ὕπαρξη νεομαρτύρων κατά τήν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας χαρακτηρίστηκε ἀπό τόν Ἅγιο Νικόδημο τόν Ἀγιορείτη «θαῦμα παρόμοιον ὡσάν νά βλέπη τινάς μέσα εἰς τήν καρδίαν τοῦ χειμῶνος ἐαρινά ἄνθη καί τριαντάφυλλα· μέσα εἰς τήν βαθυτάτην νύκτα, ἡμέραν καί ἥλιον·

μέσα εἰς τό ψηλαφητόν σκότος, φῶτα λαμπρότατα· ἐν καιρῷ τῆς αἰχμαλωσίας, νά βλέπη ἔλευθερίαν· καί ἐν τῷ καιρῷ τῆς τωρινῆς ἀσθενείας, ὑπερφυσικήν δύναμιν».

Γράφοντας αὐτά ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης ἐξηγεῖ γιά ποιούς λόγους θέλησε ὁ Θεός νά ὑπάρξουν καί νά θυσιαστοῦν οἱ νεομάρτυρες:

«α΄. διά νά εἶναι ἀνακαινισμός ὅλης τῆς ὀρθοδόξου πίστεως,

β΄. διά νά μένουν ἀνυπολόγητοι ἐν ἡμερᾷ τῆς κρίσεως οἱ ἄλλόπιστοι,

γ΄. διά νά εἶναι δόξα μέν καί καύχημα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἔλεγχος δέ καί κατασχύνη τῶν ἑτεροδόξων,

δ΄. διά νά εἶναι παράδειγμα ὑπομονῆς εἰς ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανούς ὁποῦ τυραννοῦνται ὑποκάτω εἰς τόν βαρύν ζυγόν τῆς αἰχμαλωσίας,

ε΄. δέ καί τελευταῖον, διά νά εἶναι θάρρος καί παρακίνησις εἰς τό νά μιμηθοῦν διά τοῦ ἔργου τό μαρτυρικόν τους τέλος καί ὅλοι μέν οἱ χριστιανοί οἱ κατά περίστασιν εἰς τό μαρτυρῆσαι ἀναγκαζόμενοι, ἐξαιρέτως δέ καί μάλιστα ὅσοι ἔφθασαν νά ἀρνηθοῦν πρότερον τήν ὀρθόδοξον πίστιν».

Καί συνεχίζει ὁ Ἅγιος Νικόδημος μέ προσευχή πρὸς τόν Κύριο: «Ἄς ἦσαι εὐλογητός καί δεδοξασμένος εἰς τοὺς αἰῶνας Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ..., ὅτι καί εἰς τοὺς ὑστέρους τούτους καιρούς εὐδοκήσας ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός σου νά γίνωνται νέοι μάρτυρες... Διατί πῶς δέν εἶναι δίκαιον, νά δοξολογῇ τινὰς μυριάκις τόν Κύριον, ὅτι καί τώρα, εἰς τοὺς εἰδικούς μας καιρούς, ἀνατέλλουσιν ἀπὸ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου, εἰς τό νοητόν τῆς Ἐκκλησίας στερέωμα, ὡσάν ἄλλοι νεοφανεῖς ἀστέρες καί κομῆται, Νέοι ἀθληταί τοῦ Χριστοῦ καί στρατιῶται ἀήττητοι...».

Γενικά οἱ νεομάρτυρες εἶναι τόπος Χριστοῦ καί ἀνθρώπινη φύση θεωμένη. Εἶναι οἱ πρόμαχοι τῆς ἐλευθερίας, τῆς σκέψεως καί τῆς συνειδήσεως, οἱ πρόμαχοι τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, αὐτοὶ πού ὑψώνουν τήν αὐτοσυνειδησία τῆς Ἐκκλησίας μέχρι τῆς θυσίας. Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης τοὺς ἀποκαλεῖ «ἀγγέλους, ποταμούς, ἰατρούς, πύργους τῆς εὐσεβείας, φύλακας τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, μυρίπνοα ἄνθη καί ρόδα τοῦ παραδείσου, προστάτας, βοηθοὺς, σωτῆρας κοινούς πάντων τῶν ὀρθοδόξων». Δικαιολογημένα καί ἡ Ἐκκλησία ψάλλει στή μνήμη τους:

«Χαίροις Νεομαρτύρων πληθύς· πιστῶν ἢ δόξα, καί χαρά καί καλλῶπισμα· οἱ πάντων, ἀρνησιχρίστων, ὑπογραμμοὶ θαυμαστοί· ὁ στρατός ὁ νέος τοῦ Παντάνακτος· χορός νεοσύλλεκτος· τά νεόσφακτα πρόβατα, συνειλεγμένα, ἀπὸ χρόνων ἀλώσεως· οἱ τῆς πίστεως, πρόμαχοί τε καί φύλακες· πρέσβεις οἱ ἀκαταίσχυντοι· οἱ χρόνοις μέν ἔσχατοι, καί παλαιοὶ τοῖς βασάνοις· ὑπομονῆς στηλαὶ ἔμψυχοι, Χριστόν δυσωπεῖτε, ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν δοθῆναι τό μέγα ἔλεος».

Γιά τήν ἐποχή μας, μιά ἐποχή ἀποπροσανατολισμένη πνευματικά, ἐποχή βίας, ταχύτητας καί παραλογισμοῦ, πού τά χριστιανικά κριτήρια τῆς ζωῆς ἔχουν ἐκλείψει καί τά πάντα ἔχουν καταλυθεῖ ἀπό τήν εὐδαιμονική μανία τοῦ τεχνοκρατούμενου αἰῶνα μας, οἱ Ἅγιοι νεομάρτυρες ἀποτελοῦν τέλεια πρότυπα ἀγωνιστικότητας καί συνέπειας στίς ἀρχές.

Ὅμολογουμένως οἱ νεομάρτυρες:

Μᾶς μεταγγίζουν τό ὑψηλό φρόνημα τοῦ χριστιανικοῦ ἥρωισμοῦ καί τό μεγαλειῶδες πάθος τῆς θυσίας γιά τά μεγάλα ἰδανικά τῆς ζωῆς.

Μᾶς ὑπενθυμίζουν, ἰδιαίτερα σήμερα, πού ἡ ἱεραρχία τῶν ἀξιῶν ἔχει ἀνατραπεῖ καί οἱ πνευματικές καί ἠθικές ἀξίες ἔχουν ἀπωθηθεῖ στό περιθώριο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ὅτι ἡ αὐθεντική χριστιανική ζωή εἶναι μιά συνεχῆ προσπάθεια καί ἕνας ἀδιάκοπος ἀγῶνας χωρίς συμβιβασμούς καί ὑποχωρήσεις.

Μᾶς δείχνουν, τέλος, τόν σωστό προσανατολισμό τῆς ζωῆς, πού δέν εἶναι οὔτε ιδέες, οὔτε πράγματα, οὔτε καταστάσεις, ἀλλά μονάχα ὁ Χριστός. Καί τοῦτο, γιατί στόν παρόντα κόσμον τῶν μηδενιστικῶν καί ἀπαισιοδόξων ἀντιλήψεων, τῆς ιδεολογικῆς συγχύσεως, τῶν ἀγχωτικῶν ἐκβλαστήσεων, τῆς ἀγωνίας καί τοῦ τρόμου μονάχα ὁ Χριστός μπορεῖ νά μᾶς ἀπελευθερώσει ἀπό τούς ἐφιάλτες τῶν ὀριακῶν καταστάσεων τῆς ζωῆς, νά γεμίσει τό ἐσωτερικό μας ἀνικανοποίητο καί νά μᾶς δώσει τή δυνατότητα νά ἀπομυθοποιήσουμε τό παράλογο τοῦ πόνου καί τοῦ θανάτου, γιά νά ἀξιοποιήσουμε δημιουργικά τή ζωή μας καί νά ἐλπίσουμε στή δικαίωση τῆς ὑπάρξεώς μας στό χῶρον τῆς ἀτέρμονης μεταφυσικῆς πραγματικότητας.